



REMISSVAR

2021-04-12

Dnr: BO 2021-0010

Justitiedepartementet  
ju.remissvar@regeringskansliet.se  
ju.ema@regeringskansliet.se

## **Delbetänkandet (SOU 2021:2) Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap**

(dnr Ju2021/00115)

### **Inledning**

Barnombudsmannen har beretts möjlighet att inkomma med remissvar på delbetänkandet "Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap" (SOU 2021:2). Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barn och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barns rättigheter (barnkonventionen), som sedan 1 januari, 2020, är lag. Vi beaktar även de allmänna kommentarer och rekommendationer till Sverige från FN:s kommitté för barns rättigheter.

Eftersom Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barns och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) besvaras remissen endast i de delar betänkandet bedöms ha betydelse för barnets rättigheter enligt konventionen.

### **Kopplingar till rättigheter i barnkonventionen**

Barnombudsmannen ser att det i delbetänkandet konstateras att förslaget bedöms ha en liten påverkan på barns och ungdomars möjligheter att bli svenska medborgare med hänvisning till att många av de ungdomar över 16 år som omfattas av kravet på kunskaper kommer att kunna visa sina kunskaper genom exempelvis godkänt betyg i svenska och samhällskunskap från grundskolans årskurs 9 eller en kurs i något av ämnena från gymnasiet. Men Barnombudsmannen ser att barn kan beröras både direkt, genom att själva behöva visa kunskaper, och indirekt, genom att föräldrar eller andra närstående behöver visa kunskaper, i den aktuella situationen. Det är viktigt att såväl fördelar som nackdelar belyses grundligt för att kunna göra en analys av barnets bästa.

De frågor som behandlas i delbetänkandet aktualiserar många rättigheter i barnkonventionen såsom exempelvis skydd mot diskriminering (artikel 2), barnets bästa (artikel 3), rätt till namn och nationalitet (artikel 7) och rätt att behålla identitet (artikel 8), rätt till privat- och familjeliv (artikel 16), och barn med funktionsnedsättning (artikel 23). Även FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar (nr 23) berör dessa rättigheter. Barnombudsmannen beklagar att det

saknas en tydlig och fördjupad barnkonsekvensanalys i delbetänkandet utifrån de fakta som inhämtats, exempelvis kring valet av den undre åldersgränsen.

Barnombudsmannen vill i detta sammanhang betona att språket är en central del för att integreras i samhället. Om barnet är den enda som lär sig svenska i en familj, finns en risk att barnet tvingas att agera tolk och även i andra sammanhang blir en nödvändig länk för övriga familjen in i samhället. Hur barnet påverkas om en familjemedlem inte klarar kunskaperna som krävs är inte tillräckligt belyst i delbetänkandet.

Eftersom barnkonventionen är lag måste barnkonventionens rättigheter på ett tydligt sätt anges och knyts samman i en analys med koppling till de föreslagna förändringarna för att inte tappa en del av syftet med barnkonventionen. För att inkorporeringen av barnkonventionen ska få reell verkan i lagstiftningsarbetet och i tillämpningen krävs att barnrättsperspektivet synliggörs på ett tydligare sätt än vad som gjorts i detta betänkande.

Vidare vill Barnombudsmannen i sammanhanget peka på vikten av att involvera barn och unga i utredningsarbete inför framtagande av ny lagstiftning som rör barn. Barnombudsmannen kan inte se att barn och unga har fått komma till tals i utredningen. Barnombudsmannen har förståelse för att utredningen har påverkats av pågående pandemi, men att involvera barn på lämpligt sätt utifrån rådande omständigheter hade på ett tydligare sätt visat att utredningens tillvägagångssätt var i linje med barnkonventionen.

### **6.3.1 Vem ska omfattas av kunskapskravet?**

Barnombudsmannen avstyrker förslaget med anledning av bristande barnrättslig analys av förslaget.

I betänkandet föreslås att kravet på kunskaper i svenska och samhällskunskap ska gälla för den som har fyllt 16 men inte 67 år och som önskar förvärva svenskt medborgarskap genom ansökan (naturalisation), eller som önskar förvärva svenskt medborgarskap genom anmälan.

Den nedre åldersgränsen motiveras med att de flesta är 15 eller 16 år när de går ut nionde klass, har således fått undervisning i såväl svenska som samhällskunskap och kan förväntas ha eller få relativt goda kunskaper. I betänkandet konstateras att fördelarna med att sätta den nedre åldersgränsen vid 18 år skulle vara att det medför färre lagtekniska svårigheter, att det skulle överensstämma med Migrationskommitténs förslag om krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för permanent uppehållstillstånd och att ett barn som kanske enda familjemedlem inte skulle riskera att bli ensam i familjen om att inte bli svensk medborgare på grund av att barnet inte klarar det uppställda kravet. Utredningen anser dock, enligt betänkandet, att det utifrån syftet med kravet inte är motiverat att sätta den nedre gränsen vid den som fyllt 18 år samt att Migrationskommitténs förslag i den delen är inte närmare underbyggt och risken för att ett barn över 15–16 år, som kanske enda familjemedlem, inte skulle klara det ställda kravet får anses som marginell.

Barnombudsmannen noterar dock att den statistik som betänkandet hänvisar till i avsnitt 8.2.2 visar att 67 procent av de 16 121 elever som studerade svenska som andraspråk i årskurs 9 läsåret 2019/20 uppnådde godkänt betyg. Av de 4 883 nyinvandrade (elever födda utomlands som invandrat till Sverige under de senaste 4 åren och som inte bott i Sverige eller gått i svensk skola tidigare)

eleverna nådde 39 procent godkänt betyg. Barnombudsmannen ställer sig tveksam till om risken för att ett barn över 15-16 år, som kanske enda familjemedlem, inte skulle klara det ställda kravet får ses som marginell utifrån den i utredningen presenterade statistiken. Barnombudsmannen anser därför att det är viktigt att det görs en grundlig barnkonsekvensanalys kring valet av nedre åldersgräns.

Utredningen har fått i uppdrag att i slutbetänkandet utreda om inte tidpunkten för förvärv av medborgarskap genom anmälan bör justeras, vilket skulle kunna innebära att den nuvarande ordningen om när villkoren för förvärv genom anmälan ska vara uppfyllda ändras. Utredningen lyfter att det är en bärande princip inom många förvaltningsrättsområden är att det är förutsättningarna vid tidpunkten för beslutet som är avgörande (som exempel lyfts ansökan om naturalisation och inom utlänningsrätten) och att det för övrigt är samma princip som förespråkas i Migrationskommittén betänkande (SOU 2020:54) gällande ålder och krav på kunskaper för förvärvande av permanent uppehållstillstånd. Mot den bakgrunden anser utredningen att det är åldern vid tidpunkten för beslutet som ska vara avgörande och att konsekvensen av att sökande som inte fyllt 16 år vid tiden för anmälan eller ansökan om medborgarskap, men som pga. lång handläggningstid hinner fylla 16 år till beslutstillfället kommer behöva komplettera sin anmälan eller ansökan för att visa tillräckliga kunskaper. Utredningen bedömer konsekvensen som mindre önskvärd och olycklig, men för närvarande oundviklig.

Barnombudsmannen saknar även här en grundlig barnkonsekvensanalys utifrån bland annat barnets bästa (artikel 3) och skydd mot privat- och familjeliv (artikel 16) och förslaget har inte berört hur många som kan tänkas omfattas av konsekvenserna. Sökanden kan vid anmälan att hamna i en situation som är svår att förutse eftersom den kan komma att bero på myndigheternas handläggningstider.

## **9.2 Dispens från kravet på kunskaper endast om det finns särskilda skäl**

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget om dispens, men saknar en tydlighet och förutsägbarhet kring hur bedömningar ska göras på ett sätt som med säkerhet tillvaratar barns rättigheter enligt barnkonventionen.

Utredningen föreslår att den som inte kan visa kunskaper i svenska och samhällskunskap förvärvar svenskt medborgarskap endast om han eller hon på grund av särskilda skäl inte rimligen kan förväntas visa sådana kunskaper. Grunden för dispens ska alltid vara individuell och bedömning ska enligt utredningens förslag göras utifrån en funktionsnedsättnings eller andra personliga förhållandens inverkan och varaktighet över tid.

För att dessa bedömningar inte ska bli godtyckliga eller att bestämmelsen tillämpas på olika sätt bör beskrivningen av vad som utgör en tillräcklig inverkan av en varaktig funktionsnedsättning eller varaktiga personliga förhållanden förtydligas. Som nämnts inledningsvis kan detta beröra ett flertal rättigheter i barnkonventionen, såsom exempelvis skydd mot diskriminering (artikel 2), barnets bästa (artikel 3), skydd mot privat- och familjeliv (artikel 16) och barn med funktionsnedsättning (artikel 23).

Barnombudsmannen anser att det är viktigt att aspekterna beskrivna ovan beaktas i det fortsatta utredningsarbetet.

Föredragande i ärendet har varit utredare Camilla Rönnberg

Elisabeth Dahlin  
barnombudsman